

NEZGRIJA

Ivani Madunić

Autor: Mate Puljak

NEZGRIJA - NEDOVRŠENO HODOČAŠĆE

Autor: Mate Puljak

Ponekad se pitam što mi je sve obilježilo ovaj život i zbog čega ga je bilo lijepo živjeti. Iako je bio težak, ne mogu reći da nije bio lijep. Gubio sam ali i dobivao. Upravo je i osoba kojoj sam posvetio ovaj rad, na neki način, obilježila jedan dio moga života. Kada gledam retrospektivno, koliko je god bilo boli nakon bratove smrti, toliko se neka nevidljiva sila trudila da mi nadoknadi sav taj gubitak, iako je to bilo nemoguće. Ali, s vremena na vrijeme, kada bi mi bilo najteže, Bog bi se sjetio poslati nekoga da mi olakša. Barem taj tren. I Ivana je bila dio tog velikog plana...Bog me mazio darovima, gotovo podmićivao, ali me nije zavarao niti razmazio. Veoma sam bio oprezan u tom odnosu s Njim. Svakodnevno ga molim da me poštedi novih gubitaka, drugo mi uistinu ne treba. Moglo bi se reći da je ovo priča o Nezgriji, drevnoj utvrdi podignutoj na ostacima ranobrončanog svetišta i željeznodobne osmatračnice,...ali nije.

NEZGRIJA

I tako, bez papira s pečatom struke, samo s komadićem “karte”, na kojoj je stara predaja, uputio sam se na jedno uzvišenje. Dugo vremena mi nije dalo na se. Nezgrija, (sad bi dobro došla teatralna muzika), tako blizu čuvenog “Matinog zida” u Osoju.

Neki stari su je zvali Nezgriva. Koliko god sam se trudio odgonetnuti koja je verzija imena točnija, sve više sam bio u nedoumici. Vjerujem da ju je bilo teško zgrijati na toj vjetrometini. Verificirana je kao rimska utvrda. Nikakva istraživanja nisu provedena. Ono što mi je o tom arheološkom lokalitetu pričao pok. Marijan Lozo (arheolog), koji se penjao gore, svodilo se na ostatke kasnoantičkih bedema, keramike i rimskih kovanica koje je pronašao prilikom sondiranja. Smatrao je da se radilo o ilirskoj utvrdi koju su osvojili i koristili Rimljani. Ista priča je i s obližnjim Vitrenikom, glavnom osmatračnicom zapadnog dijela Imotske krajine. No, netom prije smrti povjerio mi se da je gore pronašao nešto zbog čega ću mu platiti “mješano” u Trilju. Nije mi htio razotkriti što, već me namjeravao osobno odvesti. Znao je da su mi tri stvari bitne: megalitni blokovi, “ljudine” i predaje. Čim je rekao da trebamo otkopati i ponovo zatrpati da se ne bi saznalo, znao sam da se radi o nečem veoma važnom. Uskoro je umro i odnio tajnu sa sobom. Dovršavajući jednu iznimnu mapu Imotske krajine koja dokazuje da stari teritorij iste, od Cetine do Neretve, od Bijakove do Vrana i Čvrsnice nije slučajno određen, odlučio sam poći na Nezgriju, jednu od točaka tog nebeskog zemljovida. Odluku je potvrdila dojava iz Katuna kako u privatnoj kolekciji jednog mještana u zaseoku Balići postoji grčki novac pronađen na Nezgriji. Stare granice Krajine su određene zvijezdama a kada netko nešto odredi zvijezdama onda moramo umiješati i Boga.

“Kad je Bog stvarao svijet, načinio je mnogo pogrešaka. Jednoga dana krene u popravljavanje. I tako ti On popravlja i popravlja...malo tu...malo tamo... i kad dođe iznad Dalmacije, pogleda pa reče:” Ovdje se nema šta!”...I produži.” (Jure Madunić, Cista Velika / Ljubljana)

Zvijezde prate i hramovi tj. gradine. Jedan od njih je na obližnjem Osoju i upravo zbog njegove blizine i svega što sam naveo, ispod istočnog bedema Nezgrije, ili negdje u njenom bližem podnožju, moraju biti lijepo klesani blokovi.

I gdje tragati za Trojom ako ne između Neretve i Cetine? Jesu li Nezgrija i bedem u Osoju dio trojanskog pejzaža? Je li Cetina, koju na nekim starim kartama pišu Xetina (Ksetina), ustvari trojanski Ksant (Skamandros)?

Pogledajmo što stari svijet kaže o Nezgriji.

PREDAJE O NEZGRIJI

Prije deset godina zapisao sam predaje o Nezgriji koje su bile jedan od motiva za odlazak na to nepristupačno i negostoljubivo mjesto.

Poraz rimske vojske

“Kazivali su popi da je gore u brdima Move zlo, da kršćanin i vjernik nema šta tražiti gore niti ići gore.” Od Nezgrije, Rudnika, Vitrenika, Osoja i cijelog tog masiva iz nekog razloga se zaziralo. Jedan djed iz Bilandžića, (Puljkov zet), koji je umro početkom 2000.-ih, rekao mi je da se u brdima krio grad koji Rimljani nikako nisu mogli osvojiti pa su izazvali veliki požar i zapalili sve od istoka, zapada, sjevera i juga. *“Kažu da se plamen vidio s otoka i iz Bosne. Kad je vatra progutala kuće i svu šumu, popela se rimska vojska i nisu zatekli nikoga. Tada upita jedan vojskovođa vojnika:”Šta ste vi to čuli i vidjeli gore po kamenjima? Silnu vojsku kažete?! Da nisu stabla oživjela?”* Ljutito napusti krajinu ali ostavi dio vojske. Kad su umorni rimljani pozaspali, istu noć iziđe narod ispod zemlje i ubiju 317 rimskih vojnika. Kose im izlože uz put a najmlađeg vojnika poštede te upute kao glasnika. Navališe vrane idući dan. Vojskovođa, čuvši to, uputi vojsku. 2000 orlova prekrilo nebo. Otkriju oni tada podzemne tunele. Od znatiželje uđu, ali se u tom trenu strese zemlja i potres zatrpa ulaz. Vidjevši to, preživjeli stražari se razbježaše. Raširi se po cijelom Carstvu vijest da su ta brda prokleta i da nisu ničija. Kako rekoše, tako ih i upišu- Ničija zemlja. Postavili vojsku na Nezgriju ali se nitko nikada više nije vratio. S vremenom opustjela i Nezgrija.” (pričao pok. M.Bilandžić, prilagodio M.Puljak)

Nezgrija i ledena kraljica

Bilo je to vrime kada je sve okovao led. Narod je iselio. Nakon sedam godina vratio se na stara ognjišta.

“Kraljica je bila prelijepa žena kakve nije bilo od mora do Drine. Kad je imala trinaest godina šetala je s rodicama putem, negdje preko Prpuše, gdje je susrela momčića s čudnim šeširom.

Smijala se njegovu šeširu i s njim je provela popodne. Rekao joj je da će se vratiti i potražiti je, ali nikada nije. Odvela ga je lađa. Kada bi u Kreševu brdu čuvala ovce, uvijek bi gledala na Dubce.

Tako se oni dogovorili da će svake godine, na isti dan, biti na tom raskrižju gdje su se prvi put susreli.

Prolazile su godine, ali ništa...Ona se odselila u Veliki grad i udala za bogata kralja. No, nikada nije zaboravila raskrižje i mladića s neobičnim šeširom.

Jednoga dana kralj umre a ona postane kraljica i gospodarica cijele zemlje.

Svake godine, dan uoči Male Gospe , dolazila bi s kolima na raskrižje čekati onoga kojega nikako nije mogla zaboraviti.

Kako je starila, tako je napuštala svaku nadu da će ponovo sresti svog prijatelja. Proširila je glas da se ponovo udaje i da prosci moraju smisliti što ljepši šešir. Onaj, čiji joj se šešir sviđi, taj će dobiti njenu ruku i postati kralj.

I dolazili su mnogi; bogati s raskošnim šeširima i siromasi koji su se kitili onime što su imali pri ruci, uglavnom perjem i cvijećem. Svaki dan je primala prosce i tako dođe tristoti prosac. Vidi ona da je na njemu onaj poznati šešir ali ispod njega nije onaj kojega je očekivala već netko drugi.

Na to mu reče: 'Ko ti dade taj šešir s krilcima? On na to odgovori da ga je uzeo jednom mladiću prije mnogo godina. "Tada sam sreo i vas, ali me se ne sjećate, moja kraljice?!" I kraljica ga natjera da ju odvede do tog mjesta i da prizna što je napravio. Bilo je to raskrižje na kojemu ju je trebao čekati mladić, kako su se bili i dogovorili. Nakon što je razbojnik priznao da ga je opljačkao i ubio samo nekoliko minuta prije nego je ona došla, naredi da ga svežu za najljuće vrance i odvuku po kreševskom kamenju što dalje od nje. "Neka ga vuku sve dok ne umre!"

Kažu da se krv vidjela tri mjeseca. Nakon toga se vrati u grad, baci krunu u Crveno jezero, presvuče haljine i uputi se pješke u Kreševo brdo.

Kasna je bila jesen a noć sablasna. Spremalo se na nebu nevrijeme. Kruna se nije smjela baciti. Vjetar je jaukao u granju, oblaci se vitlali nebom. Naiđe na staru ruinu i tu prinoći.

A znalo se da se tu ne smije noćiti jer su noći hladne.

Stari su govorili: “Tko tu prenoći dušu izgubi!” Postala je ledena srca i izazvala veliku zimu. Cijela krajina se zaledila. Narod je pobjegao u Bosnu.

Sva je zemlja sedam godina bila pod snijegom.

Sela su opustjela, uskoro su i kuće postale tek sablasna utočišta nekih toplijih uspomena.

*Jednog dana ugleda kako se kroz vijavicu netko približava pa zaustavi mećavu i dočeka stranca.
Bio je to onaj mladić ...*

*Ona već bijaše stara a on ... kao da nije prošao ni jedan dan. Ali stari kažu da je sve to bio samo
privid od kojega joj je u trenu puklo srce.*

*Kad je umrla granulo je sunce, sve se otopilo a narod se vratio natrag. Ukopana je u zidinu stare
srušene kule na Nezgriji.*

Kasnije su na tim zidinama digli nove. Pričalo se da su poslije toga viđali dvoje mladih blizu raskrižja.

Ljudi bi prošli i prekrstili bi se. Poslije su na tom mjestu podigli malu kapelicu da se više ne ukažu. Bilo je novo doba nakon toga i kraljeva više nije bilo.

Svi su dvori u to vrijeme, po nalogu cara, bili razoreni. On je postao Bog. Zamukli su zatim stari ratovi bez kraja. Ondje, gdje se križaju četiri puta, bjelasala se na sunčevu svijetlu Gospina kapelica, a okolo nje tiho šumila pjesma nježnog vala zelene pšenice. Polje kukuruza, ko legija sa stijegovima, ko barjaci neke nevidljive procesije, čuvalo je pristup raskrižju.

Noću, kada bi mjesec prolio srebrno, mliječno svijetlo, a svi obrisi postali meki i blagi, kada bi zrikavci udesili svoje violine, oko kapele bi sve oživilo. Kažu da se Gospi nosio crveni mak i plavi razlićak, sve dok nisu naišli Atilini pa sravnili i Cistu i Lovreć i kapelu.

Nakon toga, koji puta, u sumraku, klečala bi poneka tamna spodoba pred srušenom kapelom. Sigurno netko, kome je bilo teško, pa bi, kod nje, tražio pomoć. I zakopaše ostatke kapele u gomilu. Samo bi na dan Njezina Imena pristizale beskrajno duge povorke. A onda cijelu godinu ,tek ako netko nesretan zaluta. I dan danas, uoči Male Gospe, tuda se ne ide jer je to jedini dan u godini kada se na tom mjestu djevojka sastaje sa mladićem.

Treba ih pustiti na miru. Sjećam se kako mi je pokojna mater uvijek govorila da treba paziti šta čovjek želi jer se nikada ne zna tko sluša. Od sitnice uvijek nastane velika nevolja.”

(Predaju pričao pok. I. Balić, zapisala M. Rubić, snimio i prilagodio M.Puljak)

SITNICE

Ovo istraživanje, kao što sam već rekao, posvećujem jednoj iznimnoj osobi koju nisam vidio

godinama. Proteklih mjeseci se sve poklopilo i ponovo smo ostvarili kontakt. Uistinu me strah više bilo što poželjeti jer mi se nekim čudom sve ostvaruje. Dovoljna je pomisao, sitnica. Možda uistinu i jesam postao mag kako vele neki čitatelji. Moj kolega, Igor Šipić, često zna reći da sam vještac (višćun)...ha-ha. A ja evo...nad nikim od vas ne gospodarim već vas samo želim približiti Bogu, slobodi i vama samima. Ne želim se utvrditi kod vas, niti želim nametnuti svoj ukus, svoje želje, svoje postupke, teze, ideje...Onaj koji uvjerava druge protivno njihovoj volji šteti sam sebi. To vodi u zasićenje, otuđenje i podjele. Ne laskam vam, ne uvjeravam vas, ne zavodim vas. Ja vas zovem, pozivam, privlačim, dajem svoje svijetlo a vi ćete ga primiti onoliko koliko ste sposobni da ga primite. Ne namećem se, ne zasjenjujem, ne silim, ne uništavam, ne primoravam, ne razbijam, ne mrvim niti proljevam. Ja samo želim da mislite svojom glavom i da se cijenite više. Mnoštvo mailova koje primim uredno vratim (čim stignem) jer sam među vama kao onaj koji služi. I hvala Vam na njima. Moj uspjeh se ne mjeri po broju onih koji mi žele prići nego po broju onih kojima ja priđem. Stoga vas molim da me ne uzdižete jer vam ja nisam od toga. Više uživam pišući i sklapajući nego primajući aplauze. Valjda sam po tome nešto kao Kurt Cobain alternativne historije.

Možda je ovo mojih pet minuta, kako već duže vremena pišu zli jezici, ali tih pet minuta se nekako oduljilo pa evo traju već tri godine. Ja sam započeo a vi ćete svi nastaviti...svaki u svom kraju. Od sitnice se kreće...Od najmanjeg gorušičina zrna naraste stablo.

Ima li šta bezazlenije i čišće od male snježne pahuljice? Koliko su se naši Iliri radovali kada bi im s neba stigao taj Božji dar. Znali su da će roditi pšenica i da će biti kruha. A koliko su se toj pahuljici radovala djeca. Kada bi se snijeg dobro uhvatio za zemlju tada bi između naših brda nastala cika i vika, pravi festival veselja. Danas ih nema ali smo mi tu. Kažu da nema ni Ilirije, da je mrtva...Kako onda živi u mom i tvom srcu? Samo...znamo li danas uopće što sa snijegom kada padne? Mislim da ga ovaj naraštaj samo želi što prije očistiti. Mala snježna pahulja, toliko laka i prozirna da je ni ne osjetimo kada nam dodirne lice, ali pahulja za pahuljom, eto ti lavine koja sve ispred sebe sruši i zatrpa.

Što je bezazlenije i čišće od kapi vode pa bujice odnesu brda, ceste, kuće i auta.

Pa iskrica! Što je manje od iskrice a od nje nastane požar a za njim pustoš i zgarište.

Ono što mi moramo shvatiti jest da kroz svoj život, običnim sitnicama, utječemo na tuđe živote i njihov tijek.

Nitko od vas nije manje bitan ili nedaj Bože nebitan. Poanta ove narodne priče jest da ljubav ne može umrijeti. Ona savladava sve prepreke. Mladić i djevojka su završili skupa kao duhovi koji su se smjestili ondje gdje je sve i počelo. I nije toliko bitno što nisam pronašao megalite koliko to da sam u svoj život vratio osobu koja je mislila da sam je zaboravio. Prijateljstvo je važno, ljudi su važni. Jeruzalem je samo kamenje. Tko god vam iskrsne na putu zapitajte se jeste li mu dali priliku da se pokaže u pravom svijetlu. Ako niste, pronađite tu osobu i saznajte koja je bila svrha vašeg prvog susreta.

Legenda o Nezgriji pokazuje da postoje ljubavi izvan naših mogućnosti, zapravo ljubimo Boga utjelovljenog neslučajnosti puta. Jer nije nas ponovno život spojio, premda se tako čini na prvi pogled. Nepoznanica putova Božjih nije život, ništa fizičkog ne stoji im pred vratima. “Glasovi s neba” naredili su Ivani Orelanskoj – spasi Francusku, glasovi mekani trbušni, jer ih Bog takvima želi napraviti, uklopiti u jednu sliku...izgubljene Marije, izgubljenog plemena, naroda, što god nađenog...ljubavi, oplodivosti, toj nestvarnoj ženi koja nam neće roditi djecu ali ćemo ju isto tako voljeti, čeznuti za njom, tražiti je, u metafizici očiju, skrušenosti svetišta, u srsima što nas prolaze strminom odsjajene potočne bistrine. Dovoljno je pokatkad sjediti pod ljetnom kostelom, lahor će nam donijeti šum lišća a zapravo to ona u njemu šuti, dovoljno se stisnuti u buru a zapravo to ona u svakoj svojoj pori žaluje, jer to je Ona, donesena topline i zime ali uvijek ista, ne izgubljena već nedorečena ljubav, Bog što naređuje, neće vam biti suđeno, ali idi tamo, i čekaj, doći će...I došla je...opržila, vatra, koju nikad neću razumjeti dok se gasi, uskrslu pepeo, moja duša zajedno s njom u neuskrsnom kamenu. Plaćeno je tim iskustvima, ne moramo se žuriti razumjeti. Oči imaju pregled planine...

PERONI OSTAJU VITRAJI

Gospi od Snijega

*Nisam Te uspio voljeti
Snijeg je napadao
Brijeg je naprosto bliži
Nisam uspio
Srce će uništiti perone
A Ti povuci što si rekla
O svjetlosti
Vitrajem ostajući*

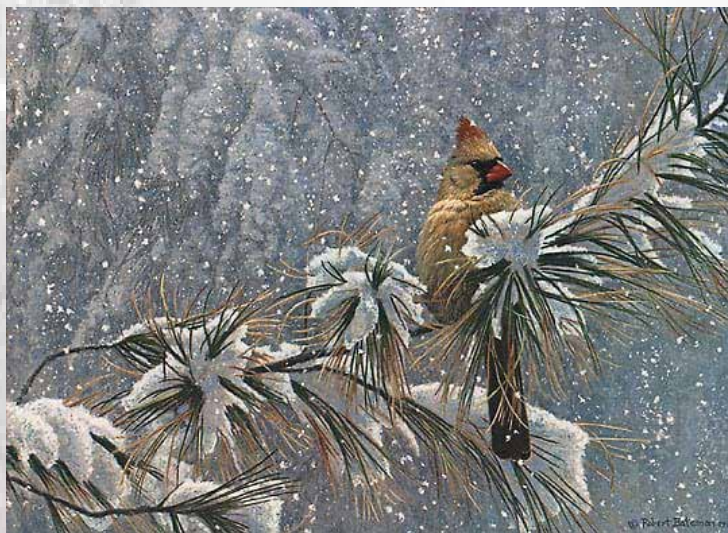
(iz ciklusa: Igor Šipić; Veritas in Caritate)

ZAKLJUČAK

Na Nezgriji je pokojni Lozo, najvjerojatnije, pronašao ukopane megalitne blokove. Ja i moj kolega ih nismo vidjeli. Iako sam noć ranije spremio opremu za iskapanje, tek kada smo se uspeli na vrh brda sjetio sam se da mi je ostala u prtljažniku. Nakon pola sata mukotrpnog uspona i probijanja, Ivan je u šali rekao: "Vrati se časkom po nju!"

Nije bilo određeno da se ovaj put dozna što je to gore zakopano; blokovi ili kraljica... Odredio sam mjesto kopanja, imao sam sve pred očima... a samo travu u rukama. Osjetio sam Marijanovu prisutnost na jednom mjestu. To je bilo ono pravo! Što god da je našao, tu je zakopano! Deset godina s njim po terenima nije malo, znali smo se u dušu. Znao sam gdje je kulturni sloj i gdje točno "ubosti". Prošli smo zajedno na stotine arheoloških lokaliteta, cijelu Dalmaciju i Hercegovinu. Bio mi je učitelj, stric, djed, i sve ono što nisam imao. I zamislite kako sam se osjećao nemoćan. Noktima bih bio kopao da sam ih imao...Verificirali smo ostatke željeznodobnih i kasnoantičkih bedema podignutih na ostacima gradine iz bronce. Kontinuitet nekakav postoji i on samo dokazuje da je ovaj brdski kompleks od Kreševa brda i Ciste pa sve do Novih Sela bio ustvari ogroman naseobinsko-obrambeni sustav. Ako tome dodamo i arheološke nalaze iz pećine Ikovača u Vitreniku imamo jedinstvenu i vrlo vrijednu povijesnu priču o kojoj bi se dalo razmišljati i u kontekstu jednog od najstarijih ilirskih gradova na prostoru Imotske krajine. Postavlja se pitanje zašto nikog ne zanima pokrenuti tako važan projekt.

Samo ime Nezgrija može upućivati na to da je utvrda bila veoma hladna. Kako se čini na terenu, to je bila utvrda otvorenog tipa s drvenom ogradom. Nastambe unutar bedema također su bile od drveta. Ono što mi se nametnulo gore jest pitanje: Može li ime biti povezano s gnijezdom (engl. nest). Čim sam se popeo gore osjećao sam se baš kao da sam u gnijezdu iz kojega sve vidim a mene ne može nitko...I bilo je to veoma hladno gnijezdo u koje je pristizao leden dah bosanskih planina.

Odlučio sam ostaviti trag nekome tko će, čitajući ovaj tekst, osjetiti poziv.

Možda sam na početku mogao napisati da je ovo članak o Nezgriji da, na kraju, nije ispala saga o kraljicama...

Priča o Nezgriji tek počinje. Siguran sam da će iza mene doći netko...

Vjerojatno opet ja...

POGLED NA MEGALITNU GRADINU OSOJE

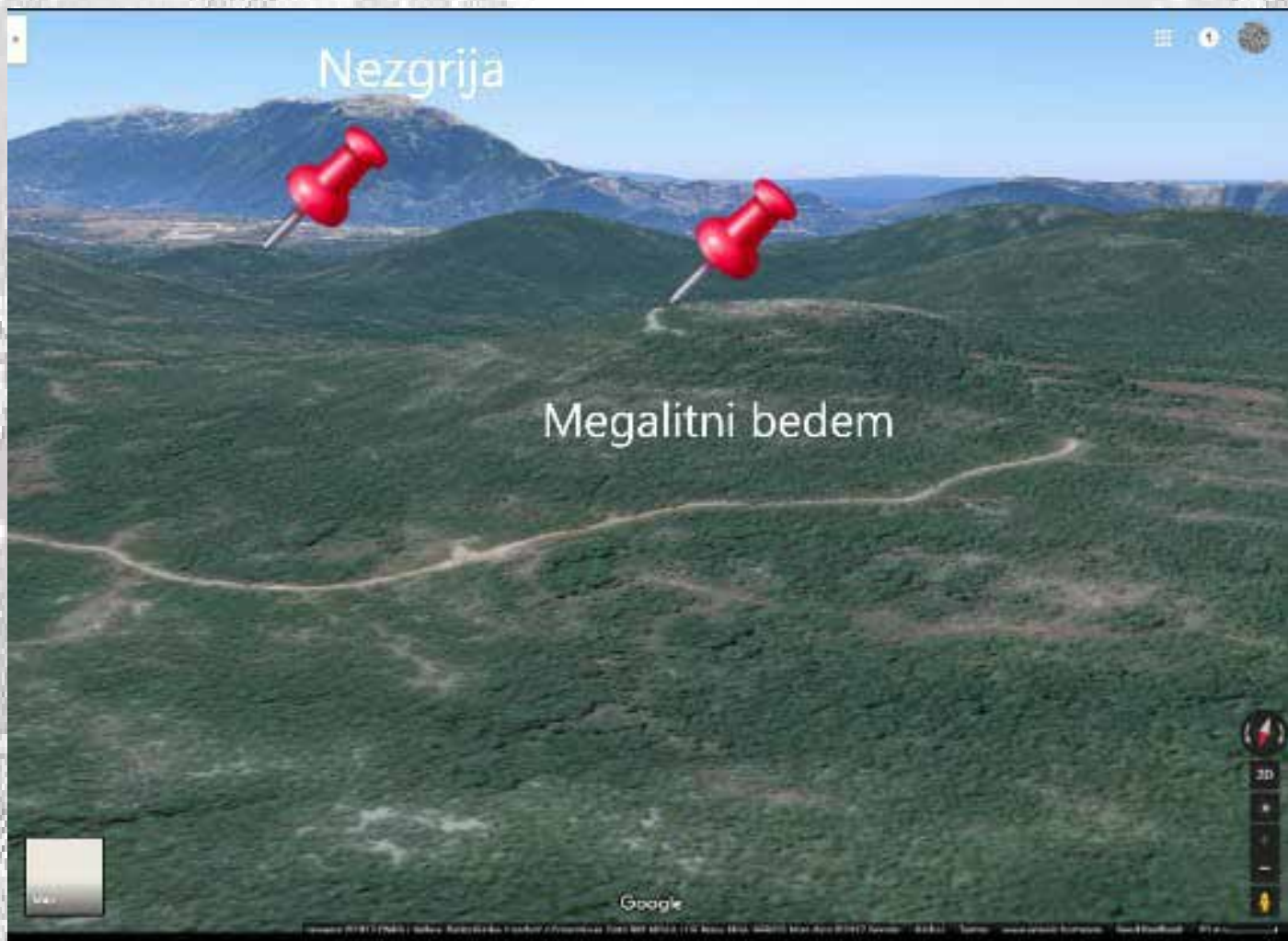

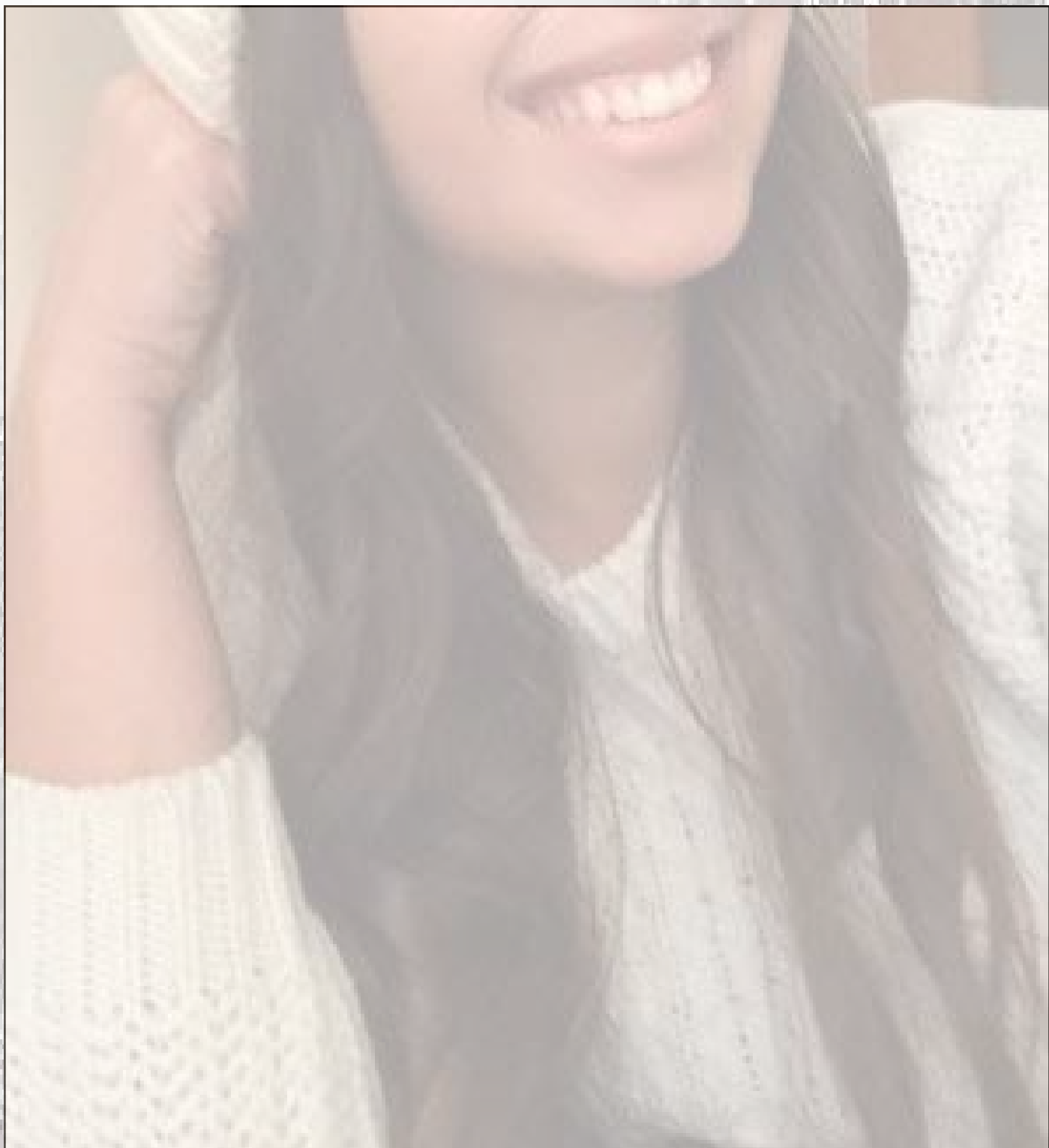

Draga hodočasnice... što ti još reći na kraju? Obećano-ispunjeno...Volio bih da sam gore pronašao blokove odavno zaboravljene civilizacije ali... kao da nije bilo vrijeme od blokova već od tebe...

Neka ti radost cvjeta putem na koji uskoro polaziš sa svojom ljubavi. Sjaj vam obasjao zajedničke dane, na široka vrata života Bog vam prostro nove spoznaje i nova otkrivenja. Mnogo će se toga promjeniti oko tebe ali ti ostani ista, kao i sve ove godine. Ponesi u život sjećanje na one koji te vole, neka ti ta ljubav svijetli onda kada ti bude najteže.

Nikada ne zaboravi šareni trag djetinjstva, svoje mjesto, gdje šume svjetovi priča, gdje ste skupa koračali s rukom u ruci, trošili zajedno mladost i najljepše dane života...

Čuvala te, moja i tvoja Mala Gospa...